

TEA DIFUSIÓ CULTURAL, S.L.
Sugranyes, 34 baixos 08028-Barcelona
Telèfon i fax: 93 296 52 20
www.tea@teadifusiocultural.com

Memòria de la intervenció arqueològica realitzada a la finca núm. 4 del carrer de la Lluna de Barcelona (036/09)

Direcció de la intervenció:

Sara MARÍN HERNANDO

Promoció de la Intervenció:

SOREN ELEVADORS

Barcelona, 30 de juliol de 2009

ÍNDEX

1.-INTRODUCCIÓ

Introducció.....	Pàg.4
Localització i entorn geològic.....	Pàg.5
Context històric.....	Pàg.8

2.-INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Motivacions de la intervenció.....	Pàg.12
Metodologia.....	Pàg.13

3.- TASQUES ARQUEOLÒGIQUES

Descripció dels treballs realitzats.....	Pàg.14
Descripció de les estructures localitzades	Pàg.15

4.CONCLUSIONS.....	Pàg.17
--------------------	--------

BIBLIOGRAFIA	Pàg.18
--------------------	--------

ANNEXES.....	Pàg.20
--------------	--------

Annex I. Documentació fotogràfica

Annex II. Planimetria

Annex IV. Fitxes d'UE

FITXA TÈCNICA

SITUACIÓ: carrer de la Lluna núm. 4 de Barcelona.
COMARCA: Barcelonès.
DURACIÓ: 23 de juliol de 2009 – 24 de juliol de 2009.
TIPUS D'INTERVENCIÓ: preventiva.
CRONOLOGIA: època contemporània.
PERMÍS: Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Servei d'Arqueologia
PROJECTE D'INTERVENCIÓ: Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Servei d'Arqueologia.
DIRECCIÓ: Sara Marín Hernando.
DIBUIX DE CAMP: Sara Marín Hernando.
PLANIMETRIA: Sara Marín Hernando.
FOTOGRAFIA: Sara Marín Hernando.
EXECUCIÓ: TEA DIFUSIÓ CULTURAL, SL
PROMOTOR: SOREN ELEVADORS

1.- INTRODUCCIÓ

Introducció.

La intervenció arqueològica realitzada a la finques del carrer de la Lluna núm. 4 de Barcelona, es va iniciar el dia 23 de juliol de 2009 i finalitza el dia 24 del mateix mes i any.

Els treballs arqueològics s'han centrat en l'obertura del fossat de l'ascensor i el rebaix parcial de la zona del vestíbul per tal de crear una rampa d'accés a l'ascensor. Aquestes tasques s'han realitzat segons el que marca l'article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català i el Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

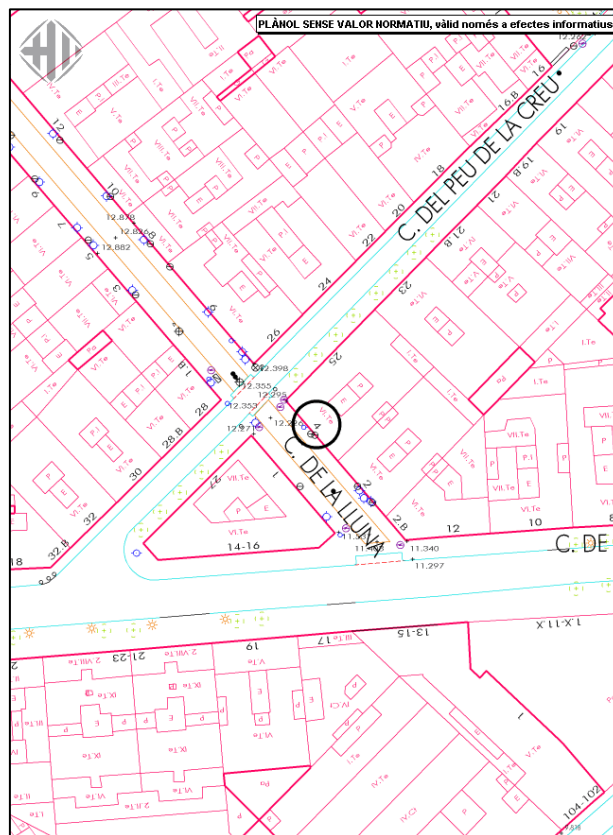
La realització de la intervenció s'ha plantejat segons els projecte d'intervenció arqueològica del Museu d'Història de la Ciutat i els treballs arqueològics han estat dirigits per l'arqueòloga Sara Marín Hernando sota la gestió de l'empresa TEA Difusió Cultural SL.

Localització i entorn geològic

La present intervenció s'ha realitzat al subsòl de la finca núm. 4 del carrer de la LLuna (fitxa cadastral:0150760-001) situada al Districte de Ciutat Vella de Barcelona.

Vista de la ciutat de Barcelona amb indicació del districte de Ciutat Vella, on es localitza la zona d'intervenció.

Detall del parcel·lari amb indicació de la finca objecte d'intervenció.

Barcelona és un municipi situat en una plana que presenta uns 5 km d'amplada i té com a límits el mar, la serralada Litoral o de Marina i els deltes del Llobregat i del Besòs.

El seu relleu físic pertany a tres unitats: la Serralada Litoral, el pla de Barcelona i els deltes del Llobregat i del Besòs.

La Serralada Litoral presenta una cadena contínua de formes arrodonides amb una altitud que oscil·la entre 300 i 500 metres i que en aquest punt rep el nom de serra de Collserola. Presenta com a característiques la seva constitució formada per un sòcol granític, molt descompost per l'acció natural i sobre el qual hi ha dipositada una cobertora d'esquistes del Silurià inferior, en part metamòrfics; esquistes ampelítics i calcaris del Silurà superior i del Devonià, i esquistes arenosos, gresos i conglomerats del Carbonífer.

Aquesta serralada presenta una falla d'orientació nord-est sud-oest que la separa d'una sèrie de turons, Monterols, el Puget, can Muntaner, turó de Falcó, el Carmel, turó de la Rovira, de la Peira, així com un petit corredor que s'obre d'Horta a Sarrià, excavat en el granit descompost, situant-se en el punt més alt del coll de Penitents o dels Quatre Camins, que separa les conques d'Horta i de Sarrià.

El pla de Barcelona està format per un replà superior, constituït per un basament d'argiles grogues pliocèniques, amb alguns nivells de sorres i aqüífers. Sobre el sòcol pliocènic es superposen uns dipòsits cíclics formats per argiles roges a la base seguides de llims grocs i una crosta calcària a la part superior, que corresponen a diferents intervals de les oscil·lacions climàtiques del Quaternari. El vorell d'aquest replà constituïa la línia de la costa. Aquest vorell passava per l'actual plaça Catalunya i continuava cap a Montjuïc. El replà inferior comença a peus d'aquest escarpament i el formen materials recents dipositats per les terres guanyades al mar cap a l'època romana. Damunt seu es fundaren les vilanoves medievals.

Aquesta plana baixa presenta dos monticles: el mont Tàber, de 15 metres d'alçada i format per materials pliocènics més una certa aportació de sorres i el Montjuïc, de 173 metres, format per argiles i gresos miocènics.

La zona geogràfica on es troba l'actual barri del Raval es un territori amb una geomorfologia producte de l'acumulació sedimentària provinent de rieres, torrents i deltes dels rius propers i sediments marins producte de guanyar terreny al mar. A la plana urbanitzada hi ha tres zones: El nucli antic, corresponent a la ciutat romana, sobre el mont Tàber amb la muntanya de Montjuïc al sud; els diversos ravals creats al voltant del nucli emmurallat i que el segle XIX són absorbits per la ciutat i per últim l'Eixample.

Context històric

El Raval és el nom històric del sector de Barcelona situat fora del segon recinte de muralles, entre la Rambla, el carrer Pelai, les rondes de Sant Antoni i de Sant Pau, el Paral·lel i el passeig de Colom, conegut per *Districte cinquè*. Era un antic sector d'hortes i on durant l'edat mitjana s'instal·laren diverses institucions hospitalàries i convents. Posteriorment fou inclòs dins el tercer recinte de muralles. Durant els segles XV, XVI i XVII predominen les terres d'horta amb pous propietat de nobles o de l'església i arrendats a pagesos.

Al segle XVIII comença la seva urbanització, iniciant-se pel carrer Nou i s'hi instal·len les primeres indústries i habitatges. El gran creixement de la ciutat i la permanència de les muralles fins a mitjan segle XIX motivà l'alçada dels edificis i la formació d'una atapeïda xarxa viària que densificava el barri.

L'ocupació humana de la zona actualment coneguda com el Raval està documentada des d'època prehistòrica. Concretament en diverses excavacions realitzades s'han trobat mostres d'ocupació des del Neolític antic fins al Bronze Final.

En època romana aquest sector formava part de l'*Ager* de la ciutat. Entorn de *Barcino* es bastiren diverses vil·les i establiments rurals i/o semiurbans. D'aquestes vil·les agrícoles s'han documentat la vil·la de Santa Maria del Port, a la Zona Franca; Can Cortada, a Horta; la vil·la del Cementiri, a Montjuïc; la vil·la de l'avinguda Francesc Cambó i la vil·la de Sant Pau del Camp a la zona que ens ocupa.

La zona del Raval fou per tant durant tota l'època romana una zona suburbial, situada extramurs de la ciutat, essent zona de camps i hortes, circumstància que continuà durant gairebé tota l'etapa medieval. Gran part de l'actual Raval estava cobert per l'estany Cagalell fins gairebé la Baixa Edat Mitjana. Les seves aigües no eren potables i procedien del rierol dit també Cagalell. La zona era travessada per tres camins: el del Llobregat, el de Sarrià i el de Montjuïc,

que correspondrien amb els actuals carrers de l'Hospital, Tallers i Sant Pau.
Poc a poc s'anà formant la trama urbana entorn a aquestes tres vies.

Topografia de Barcelona a l'any 1000 segons Philipp Banks

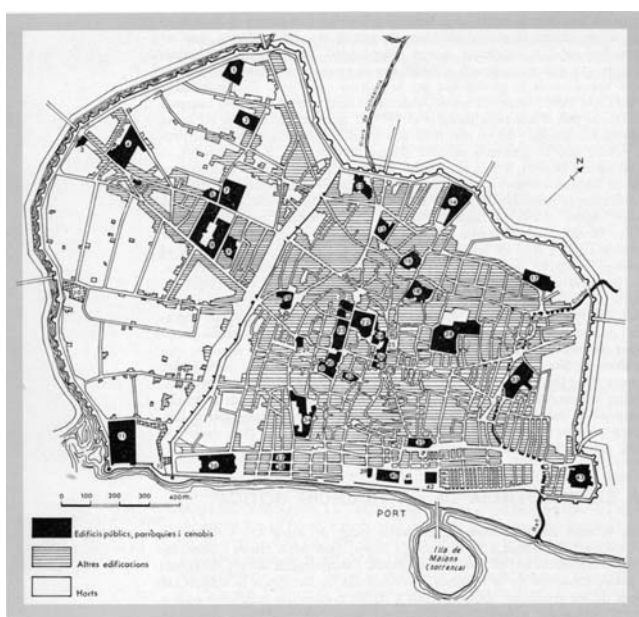
Durant l'Alta Edat Mitjana es documenta un primer nucli important al Raval (segons les tombes descobertes durant les obres del Pla Central del Raval) format per una petita vil·la bastida als voltants del monestir de Sant Pau del Camp. També comença a desenvolupar-se l'àrea entorn del Pedró, entre els carrer del Carme i Hospital i on posteriorment es fundaria Sant Llàtzer, per atendre els malalts de lepra, entorn els anys 1144 i 1171.

Barcelona a l'any 1200 amb la riera i l'estany de Cagalell
(Font: P. Banks)

Durant l'Edat Mitjana l'antiga *Barcino* experimenta un creixement constant fora muralles, apareixent nuclis al seu entorn i fent que es plantegi la construcció d'una nova muralla. Durant el regnat de Pere II el Gran començaren les obres. L'any 1358 Pere III el Cerimoniós autoritza al Consell de Cent construir unes noves muralles, iniciant-se les obres el 1359. Aquestes muralles marcaran la configuració del Raval. El seu perímetre serà de 6.240 metres amb una extensió de 218 hectàrees, de les quals dues cinquenes parts corresponen al Raval, tenia tres portes de sortida: la Porta de Tallers, per on entraven els pagesos; el Portal de Sant Antoni, que era l'accés més important i la Porta de Santa Madrona al costat de les Drassanes. L'any 1389 es bastí el Portal de Sant Pau que donava accés al sector.

Malgrat tot, el Raval continuà essent zona bàsicament agrícola amb pocs punts edificats, trobant només urbanitzada la zona de l'actual carrer Tallers i l'àrea compresa entre el carrer del Carme, Plaça Padró i carrer Hospital, es a dir les zones properes a la sortida de Barcelona cap al Llobregat.

La ciutat de Barcelona i les seves muralles

Durant la crisi baixmedieval la zona del Raval no experimentà grans canvis urbanístics. Seguia essent zona d'horts i camps amb alguns convents i monestirs, antigament extramurs i que ara estaven dins el perímetre de la ciutat.

En època moderna el Raval experimentà una expansió, fruit de la revifalla econòmica i demogràfica del país i començà a urbanitzar-se la zona. La nova classe obrera que apareixia al segle XVIII va fer experimentar canvis a tots els sectors, especialment l'habitatge popular va haver d'experimentar canvis per a poder acollir el cada dia més nombrós grup de proletaris. La casa artesana de la Barcelona pre- industrial, estava construïda sobre parcel·la allargada de tipus medieval i lligada amb l'organització gremial. A la mateixa casa els artesans tenien el taller, i els pagesos moltes vegades tenien l'hort al costat de casa. La transformació que la casa va sofrir va ser fruit de la densificació d'habitants, que obligaren a construir voladissos, ampliant la superfície de la casa i, finalment, aixecant pisos.

Al segon quart del segle XIX es produí la redefinició dels carrers Lleó, Lluna, Tigre i Paloma. Segons la data que es conserva a la porta de la finca i els testimonis orals podríem datar la construcció de la finca de l'any 1894.

Durant la Guerra Civil de 1936-1939, el Raval patí els efectes del bombardejos que destruïren diversos edificis deteriorant severament d'altres.

A partir de la dècada dels 50 del segle passat el barri va rebre un gran aport demogràfic, producte de l'immigració, circumstància que s'ha tornat a repetir en aquests darrers deu anys amb l'emigració procedent d'altres països.

2.-INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Motivació de la intervenció.

La present intervenció arqueològica ve motivada per l'obertura d'una cala de 1,80 x 1,80 m de costat i 2,30 m de profunditat a l'espai on s'ha realitzat el pou per a encabir-hi la caixa de l'ascensor. Per millorar l'accés a aquest ascensor es crea una rampa que suposa el rebaix parcial de la zona del vestíbul.

Donat l'interès de l'indret, inclòs en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric, ha estat més que fonamentada la previsió sobre la necessitat d'intervenir arqueològicament a partir d'una intervenció preventiva, d'acord amb la normativa municipal i general en matèria patrimonial.

Aquesta recerca preventiva ha tingut com a objectiu la localització i documentació de les possibles restes patrimonials que es poguessin veure afectades per l'actuació urbanística, tal i com marca la llei de Patrimoni i el Decret 78/2002.

A gran trets es pot apuntar que la zona d'actuació té un alt interès històric i arqueològic ja que:

1. La finca es troba dins una de les zones pertanyents al *suburbium* de la ciutat romana de Barcelona.
2. Forma part de la zona d'expansió de la ciutat en època medieval, situat a l'espai comprès entre la muralla existent el 1368 i la que es construï a partir del 1378,
3. Al segon quart del segle XIX es produï la redefinició d'alguns carrers de la zona, entre ells el carrer de la Lluna

Metodologia.

La intervenció arqueològica s'ha realitzat seguint la seqüència estratigràfica real, aplicant el mètode de registre estratigràfic i d'excavació en extensió proposat per E. Harris i Carandini. Aquest model pren com a unitat de registre el concepte d'unitat estratigràfica i permet registrar tant les accions que poden identificar-se a través de les seves restes materials (elements i estrats), com aquelles que no es tradueixen en evidències físiques (interestrats). Cadascuna de les accions documentades s'ha identificat com una unitat estratigràfica (UE), a la que s'ha assignat un número, registrant la informació referent a la mateixa en una fitxa d'unitat estratigràfica (segons model proporcionat pel Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat). Aquesta fitxa recull el número d'UE, la descripció, la interpretació i la posició física respecte d'altres UE.

A partir d'aquesta documentació estratigràfica, es poden identificar i ordenar seqüencialment totes les accions que han intervingut en la formació del jaciment arqueològic enregistrades durant el procés d'excavació, tant si són d'origen antròpic, biològic i/o geològic.

La numeració de les unitats estratigràfiques s'ha efectuat mitjançant les centenes. Totes les unitats estratigràfiques es troben registrades igualment en planta, secció i alçat (quan és possible), a l'igual que en fotografia format digital. Les fotografies estan realitzades amb jalons, pissarra (on s'indica el nom de la intervenció, el codi i el número d'UE) i indicació del nord real.

Respecte a la documentació planimètrica, cal assenyalar que s'han realitzat plantes, seccions i alçats del conjunt d'estructures localitzades que es troben adjuntes al annex corresponent.

Els plànols de situació estan extrets del Punt d'Informació Cartogràfica de Barcelona, i la planimetria base correspon a la proporcionada per la promoció de l'obra.

3.- TASQUES ARQUEOLÒGIQUES

Descripció dels treballs realitzats.

La intervenció arqueològica al carrer de la Lluna núm.4 s'inicia el dia 23 de juliol de 2009 amb el rebaix del fossat de l'ascensor. En el moment d'inici de l'excavació el paviment de la sala ja es troba rebaixat. El resultat és la localització de nombrosos serveis de la finca que daten del segle XX (UE 102, 104, 105, 106, 111, 112), així com un paviment de maó (UE 107) i la banqueta de fonamentació (UE 103) que dataríem a finals del XIX.

Posteriorment, es procedeix al rebaix de la zona del vestíbul on es vol construir una rampa per facilitar l'accés a l'ascensor. En primer lloc, es desmunta el paviment que cobreix la totalitat d'aquest espai (UE 113) i, immediatament per sota, es localitza la canalització del gas (UE 115) i estratigrafia vinculada.

El dia 24 es continua excavant el fossat de l'ascensor, just per sota dels serveis localitzats el dia anterior. El resultat és la localització del nivell geològic (UE 119).

Un cop assolida la cota màxima dins del context de l'obra, es dona per finalitzada la intervenció.

Descripció de les estructures localitzades

Totes les estructures localitzades daten de finals del XIX-XX.

UE 102

Claveguera construïda amb maó massís que es troba en funcionament en el moment d'inici de la intervenció.

Segons les seves característiques, i tenint en compte el moment de construcció de la finca, dataríem aquesta estructura de principis del segle XX.

UE 103

Banqueta de fonamentació de la paret sud-oest i sud-est de l'edifici construïda amb maó lligat amb morter de calç blanquinós. Aquesta sobresurt uns 18 cm respecte la línia de la paret.

La fonamentació és contemporània a la paret amb la qual està relacionada, per tant data de finals del segle XIX.

UE 104

Canalització cilíndrica de formigó datada del s.XX.

UE 105

Arqueta construïda amb maó massís que es troba en funcionament en el moment d'inici de la intervenció.

Segons les seves característiques dataríem aquesta estructura de principis del segle XX.

UE 106

Arqueta construïda amb maó massís que es troba en funcionament en el moment d'inici de la intervenció.

Segons les seves característiques dataríem aquesta estructura de principis del segle XX.

UE 107

Fragment d'un paviment de maó massís que es troba localitzat al nord de la cala del fossat de l'ascensor.

Segons les seves característiques, i tenint en compte el moment de construcció de la finca, dataríem aquesta estructura de finals del segle XIX.

UE 111

Arqueta construïda amb maó massís que es troba en funcionament en el moment d'inici de la intervenció.

Segons les seves característiques dataríem aquesta estructura de principis del segle XX.

UE 112

Canalització cilíndrica de formigó datada del segle XX.

UE 113

Paviment de rajoles de marbre de la zona del vestíbul.

UE 115

Canalització del gas envoltada de totxana, que data del segle XX.

4.-CONCLUSIONS

La intervenció arqueològica realitzada al carrer de la Lluna núm. 4 de Barcelona, amb codi 036/09, finalitza amb la localització de diferents serveis de la finca datats del segle XX, un fragment de paviment de maó massís de finals del XIX i estratigrafia vinculada a aquestes estructures.

Immediatament per sota de les rases d'instal·lació d'aquestes estructures comença a aparèixer l'estrat geològic.

BIBLIOGRAFIA

Arqueologia i metodologia

- HARRIS, E.C. (1991) *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica, Barcelona.
- RENFREW, C.; BAHN, P. (1993) *Arqueología. Teorías, Métodos y Prácticas*. Ed. Akal, Madrid.
- ROSKAMS, S. (2003) *Teoría y práctica de la excavación*. Editorial Crítica, Barcelona.

Context històric

- CARRERAS CANDI, F. (1915?) *Geografia general de Catalunya. La ciutat de Barcelona*. Alberto Martín, Barcelona.
- CIRICI, A. (1971) *Barcelona pam a pam*. Editorial Teide, Barcelona.
- DURAN I SANPERE, A. (1973) *Barcelona i la seva història*. v.II Editorial Curial, Documents de cultura, Barcelona.
- GARCÍA I ESPUCHE, A. i GUÀRDIA I BASSOLS, M. (1986) *Espai i societat a la Barcelona pre-industrial*. Edicions la Magrana, Barcelona.
- VV.AA. (1975) *Història de Barcelona. De la prehistòria al segle XVI*. v. I Editorial Aedos, Barcelona.
- VV.AA. (1999) *Els barris de Barcelona. Ciutat Vella i L'Eixample*. v. I Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- VV.AA. (1991) *Història de Barcelona. La ciutat antiga*. v.1. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- VV.AA. (1992) *Història de Barcelona. La ciutat consolidada (segles XIII-XV)*. v.3. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- VV.AA. (1992) *Història de Barcelona. Barcelona dins de la Catalunya moderna (ss.XVI-XVII)* v. 4. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- VV.AA. (1993) *Història de Barcelona. El desplaçament de la ciutat manufacturera (1714-1833)* v. 5. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

- VV.AA. (2001) *Història de Barcelona. La ciutat a través del temps. Cartografia històrica. Índex general.* Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- VICTOR BALAGUER, D. (1982) *Las calles de Barcelona.* Monterrey ediciones, Madrid.

Diccionaris

- AA.VV. (1994) *Diccionari visual de la construcció.* Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Barcelona.
- FULLANA, M. (1999) *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció.* Els treballs i els dies núm. 11. Editorial Moll, Mallorca.

-ANNEXES.

Annex 1. Documentació fotogràfica

ÍNDEX:

1. Fotografia inicial
2. UE 102
3. UE 103
4. UE 104
5. UE 105
6. UE 106
7. UE 107
8. UE 111
9. UE 112
10. UE 113
11. UE 115
12. UE 116

1. Fotografia inicial

2. UE 102

3. UE 103

4. UE 104

5. UE 105

6. UE 106

7. UE 107

8. UE 111

9. UE 112

10. UE 113

11. UE 115

12. UE 116

Annex 2. Documentació planimètrica

ÍNDEX:

1. Planimetria general. Situació de la cala
2. Planta acotada i secció A-A'

Annex 3. Fitxes d'UE